

JUNO

Juno, de vrouw (en zus) van Jupiter, was een van de meest vooraanstaande godheden in de Romeinse mythologie.

Ze was de koningin van de goden en werd geassocieerd met vrouwelijke aspecten als huwelijk en vruchtbaarheid. Als deel van de Capitolijnse Triade (godentriade), naast Jupiter en Minerva, speelde Juno een centrale rol in de Romeinse staatsgodsdienst. Haar Griekse tegenhanger was Hera, maar Juno ontwikkelde verschillende kenmerken binnen de Romeinse traditie.

ROLLEN

Juno werd vereerd als beschermster van de vrouwen en de Romeinse staat. Haar rollen waren veelzijdig en ze had meerdere bijnamen die

de rollen weergaven. Juno Lucina waakte over de bevalling en werd aangeroepen om de veilige geboorte van kinderen te garanderen. In de tempel van Juno Moneta, godin van waarschuwing en bescherming, op de Capitolijnse Heuvel, was de munt van Rome gebuisvest. Juno Regina was de koningin van de hemel. In haar hoedsnigheid als beschermster van het huwelijk werd Juno gevierd in rituelen en festivals, zoals de Matronalia, die jaarlijks op 1 maart werden gehouden. Getrouwde vrouwen brachten offers, baden tot haar en vroegen om zegeningen voor hun huishouden en harmonie in het gezin.

VERERING EN TEMPELS

Juno's verering was wijdverspreid in de hele Romeinse wereld, met aan haar gewijde tempels en heiligdommen in vele steden. De Tempel van Juno Moneta op de Capitolijnse Heuvel was een van de belangrijkste. Een andere belangrijke plek was de Tempel van Juno Regina op de Aventijnse heuvel, waar ze werd vereerd als beschermster van vrouwen en de Romeinse gemeenschap. Festivals ter ere van Juno waren onder andere de Caprotinia, gevierd op 7 juli, die haar herdschten als beschermster in tijden van crisis.

ICONOGRAFIE EN VOORSTELLING

Juno werd meestal voorgesteld als een statige en waardige matrone, vaak versierd met een kroon en scepter om haar koninklijke status aan te geven. Vaak werd ze uitgebeeld met een pauw, een dier dat heilig voor haar was en symbool stond voor schoonheid en onsterfelijkheid. In sommige afbeeldingen hield ze een granaatappel vast, een symbool van vruchtbaarheid en overvloed.

JUNO IN DE ROMEINSE SAMENLEVING

De invloed van Juno reikte verder dan de religieuze praktijk en drong door tot in het dagelijkse leven van de Romeinse vrouwen en de Romeinse samenleving. Ze werd gezien als een model van huwelijkse trouw en kracht. Haar aanroeping tijdens eden en verdragen benadrukte haar rol als garantsteller voor overeenkomsten, wat haar associatie met vertrouwen en orde versterkte.

Rechtsboven: een buste van de Romeinse godin Juno, marmer, 2e eeuw n. Chr. Ny Carlsberg Glyptotek, Kopenhagen, Denemarken; **rechts:** het element lucht, gepersonifieerd door de godin Juno. De geest maakt deel uit van een wereldse portfolio van de vier elementen, *Sky Arc: The Four Elements*, prentkunstenaar Philips Galle, Hadrianus Junius, uitgegeven door Philips Galle, Haarlem, 1564; **linkerpagina:** Junon, Isis et Zéphire, door Francois Lemoyne, ca. 1720

NIMFEN

Nimfen waren minder belangrijk in de Romeinse mythologie. Ze werden geassocieerd met rivieren, bossen en bergen.

Linksboven: Venus en Neptunus, op door zee-
paarden getrokken sint-jakobscelg, te midden
van de golven, omsingd door nimfen en zee-
mannen, die het element water symboliseren;
middenboven: De slapende Diana en haar nimfen
door saters bespied, door Abraham Janssens
(1519-1632), olieverf op doek, ca. 1620; **rechter-
pagina, boven:** de zulen van de Tempel van de
Nimfen, Van delle Botteghe Oscure, Rome; **rechter-
pagina, onder:** Nymphes et un satyre (Nimfen
en een satyr), Nimfen darten rond met een satyr,
1904, een gravure gemaakt naar het schilderij van
Bouguereau uit 1873.

Deze vrouwelijke geesten verspersoon-
lijken de vitaliteit en schoonheid van de
natuur en belichaamden de dynamische
en leven schenkende krachten ervan.
Hoewel ze niet onsterfelijk waren, leefden
nimfen lang en bezaten ze goddelijke
kwaliteiten die hen aan hun specifieke
domeinen bonden. Ze werden vaak afge-
beeld als jeugdige en mooie maagden,
die de generatieve kracht van de natuur
symboliseerden.

Nimfen werden onderverdeeld in verschil-
lende soorten op basis van hun habitat.
Najaden waren nimfen van zoet water, inclu-
sief rivieren, bronnen en meren. Dryaden
of Hamadryaden waren verbonden met

bomen en bossen. Oreaden bewoonden
bergen en rotsachtig terrein. En Oceaniden
en Nereïden werden geassocieerd met de
zee. Deze indeling benadrukt hun rol in de
natuurlijke wereld.

OORSPRONG EN ROL IN DE ROMEINSE RELIGIE

Nimfen komen oorspronkelijk uit de Griekse
mythologie en ze werden overgenomen in de
Romeinse traditie. Ze werden beschouwd als
goddelijke tussenpersonen die de kloof tus-
sen goden en stervelingen overbruggen door
hun verbinding met de natuurlijke wereld.
Hoewel nimfen geen grote godheden waren,
seerden ze vereerd als beschermers van hun
respectievelijke domeinen en zorgden ze

voor de vruchtbaarheid en overvloed van het
land en het water.

In de Romeinse religie werden nimfen vaak
aangeroepen tijdens landbouw- en vrucht-
baarheidsriten, omdat men geloofde dat
hun zegeningen van invloed waren op de
oogst van gewassen, de zuiverheid van
water en de gezondheid van bossen en vel-
den. Aan nimfen gewijde heilige bronnen,
bosjes en grotten dienden als plaatsen van
verering en om offers te brengen. Pelgrims
lieten soms kleine geschenken achter, zoals
bloemen of homing.

NIMFEN IN DE MYTHOLOGIE

Nimfen komen vaak voor in Romeinse
bewerkingen van Griekse mythen en spe-
len vaak ondergeschikte of ondersteunende
rollen in grotere verhalen. Ze werden
meestal beschreven als welwillende maar

grillige wezens, in staat om stervelingen
te helpen of degenen te straffen die hun
heilige domeinen niet respecteerden.

Een opmerkelijk verhaal waarin nimfen
een rol spelen is de mythe van Echo, een
bergpint die door de godin Juno werd
vervloekt en een pratzieke nimf werd.
Haar tragische liefde voor Narcissus, die
haar afwees, leidde ertoe dat ze in het niets
verdween en alleen haar stem achterliet.

Een ander voorbeeld is de betrokkenheid
van de Najaden in mythen over de
stichting van steden of de ontdekking van
heilige bronnen. Aan de Najaden werd
bijvoorbeeld soms toegeschreven dat
ze hielden naar bronnen met zoet water
brachten of reizigers beschermde in
gevaarlijke wildernissen.

VERGILIUS

Vergilius was een van de grootste dichters van het oude Rome. Hij was beroemd om zijn epische gedicht, de *Aeneïs*.

Hierboven: Een portret van Vergilius, een beziende stem in de Romeinse literatuur en cultuur, geschilderd door de Vlaamse kunstenaar uit de vroegrenaissance Jus van Gent, of Joos van Wassenhove (ca. 1410-1480), zoals hij bekend werd toen hij naar Rome verhuisde, daarna Urbino; **rechtsboven:** portret van Vergilius, kopergravure, door 'Zscheck'.

Vergilius werd geboren op 15 oktober 70 v. Chr. in Cisalpijs Gallië (het huidige Noord-Italië) en werd een belangrijke stem in de Romeinse literatuur en cultuur. Zijn werken, met name de *Aeneïs*, hebben de Romeinse identiteit gevormd door de mythologie van Aeneas te verweven met de historische en politieke oorsprong van de stad.

De invloed van Vergilius ging verder dan het vertellen van verhalen. Hij creëerde een literair kader dat Romeinse waarden zoals plicht (*pietas*), moed en goddelijke gunst eerde en op één lijn bracht met de ambities van de Augusteïsche periode.

VROEGE LEVEN EN LOOPBAAN

Vergilius werd geboren in een boerengezin in de buurt van Mantua. Zijn opleiding begon in Cremona en werd later voortgezet in Milaan en Rome, waar hij Griekse en Romeinse literatuur, retorica en filosofie studeerde. Hij werd beïnvloed door het epicurisme en vermeed aanvankelijk het openbare leven om zich te wijden aan het schrijven. Zijn vroege werken, waaronder de *Eclogae* (of *Bucolica*), een verzameling

pastorale gedichten, leverden hem erkenning op. Deze gedichten, geïnspireerd door de Griekse dichter Theocritus, vermengden idyllische landelijke omgevingen met thema's over menselijke emotie en maatschappelijke verandering. De *Georgica*, zijn tweede grote werk, richtte zich op de landbouw en het plattelandsleven. Het werk bood praktische richtlijnen en vierde de harmonie tussen de natuur en menselijke inspanningen.

DE AENEÏS: EEN MEESTERWERK VAN DE ROMEINSE MYTHOLOGIE

De *Aeneïs* werd geschreven in opdracht van keizer Augustus en werd het magnum opus van Vergilius. Het heldendicht beschrijft de reis van Aeneas, een Trojaanse held die voorbestemd was om het geslacht te stichten dat zou leiden tot de stichting van Rome. De *Aeneïs*, geschreven in twaalf boeken, put uit de heldendichten van Homerus, maar stemt de thema's af op het historische en culturele verhaal van Rome.

De *Aeneïs* verbeeldde niet alleen de goddelijke oorsprong van Rome, maar diende ook als politieke propaganda voor Augustus

door zijn heerschappij te koppelen aan de heroïsche erfenis van Aeneas.

CULTUREEL EN LITERAIR ERFGOD

De werken van Vergilius stonden centraal in het Romeinse onderwijs en culturele leven en beïnvloedden talloze schrijvers en denkers. De *Aeneïs* werd gevierd als het ultieme Romeinse epos, bestudeerd als

een model van poëtische uitmuntendheid en morele instructie. Vergilius' portret van Aeneas als een figuur van plicht en opoffering vond zijn weerklink bij Romeinse idealen en verstevigde zijn rol als dichter van het lot van Rome.

Vergilius stierf in 19 v. Chr. voordat hij zijn laatste aanpassingen van de *Aeneïs* had voltooid. Ondanks zijn verzoek om het

Boven: Virgile lisant l'*Énéide* à Auguste et Octavie, 1787. Geschilderd door de Franse kunstenaar Jean-Joseph Tallisson (1745-1809).

manuscript te vernietigen, zorgde Augustus ervoor dat het bewaard bleef, waardoor Vergilius' nalatenschap als een van de grootste literaire figuren van Rome werd bevestigd.

DE HORATII EN DE CURIATII

In de beginjaren van Rome, toen het nog een kleine stadstaat was, ontstond er een conflict tussen de Romeinen en hun bureu, de Albanen (Albani) van Alba Longa. Om een langdurige oorlog te vermijden die voor beide partijen veel verlies zou betekenen, spraken de leiders van de twee steden af om hun geschil te beslechten door middel van een een-op-eengevecht.

Voorgaande pagina's: *Le Serment des Horaces* (Eed van de Horatii), door Jacques-Louis David, 1784; **rechterpagina, boven:** *Strijd tussen Horatii en Curiatii*, een fresco in de Zaal van de Horatii en Curiatii, Musei Capitolini, Rome; **rechterpagina, onder:** *Les Lieux rapportés à Brutus les corps de ses fils*, door Jacques-Louis David, 1789. In veel opzichten is dit schilderij een direct vervolg op *Le Serment des Horaces* op de vorige pagina's. Het werd slechts enkele weken voor de bestemming van de Bastille in Parijs tentoongesteld, in de grimmige sfeer van het begin van de Franse Revolutie. David ging van een van de favoriete schilders van het Franse koningshuis en de aristocratie naar de schilder van de revolutie. Beide schilderingen spelen fundamentele vragen over de aard van eer en loyaliteit – aan de familie, aan de staat. Het verhaal van de Horatii en de Curiatii verpakt deze thema's in een vraag over 'Romeinse eer' en de kosten daarvan.

Elke kant koos drie kampioenen en het lot van hun volk zou afhangen van de uitkomst van de strijd.

De Romeinen kosen drie broers uit de Horatius-familie, bekend als de Horatii, terwijl de Albanen drie broers kosen uit de Curiatius-familie, de Curiatii. Deze jonge mannen stonden bekend om hun kracht, dapperheid en vaardigheid in de strijd. Het was een manier om de overwinnaar te bepalen zonder onnodig bloedvergieten.

Op de afgesproken dag ontmoeten de twee groepen broers elkaar op het slagveld, omringd door hun legers en burgers. De strijd begon intens. In het begin leek het gevecht gelijk op te gaan, maar al snel sneuvelden twee van de Horatii-broers, zodat er aan Romeinse zijde nog maar één kampioen overbleef. De Albanen vierden wat een veilige overwinning leek.

De enige overlevende Horatius, Publius Horatius, legde zich echter niet meer bij zijn nederlaag. Hij zag dat de drie Curiatii allemaal in een bepaalde mate gewond waren. Hij deed alsof hij zich terugtrok en begon te rennen, waarop de Curiatii hem achtervolgden. Tijdens de achtervolging raakten ze door hun verschillende verwondingen van elkaar gescheiden en verzwakte hun gezamenlijke kracht. Toen de eerste van de Curiatii hem bereikte, draaide Horatius zich om en ging het gevecht met hem aan. Daarna ging hij verder met de tweede en ten slotte de derde. Hij versloeg ze allemaal. De Romeinse toeschouwers barstten in gejuich uit en de Albanen, verbijst door de plotselinge wending, accepteerden hun nederlaag. De overwinning van de Horatii verzekerde Rome van de heerschappij over Alba Longa en versterkte zijn groeiende reputatie als een stad van kracht en vernuft.

Onderwijl zijn overwinning werd de terugkeer van Publius Horatius naar Rome door een tragedie getroffen. Toen hij de stad binnenkwam met de buit van zijn overwinning, werd hij opgewacht door zijn huilende zus. Ze was in het geheim verloofd met een van de Curiatii en rouwde om zijn dood. Woedend over wat hij zag als verraad van haar plicht jegens Rome, doodde Horatius zijn zus en verklaarde dat geen enkele Romein de vijand verdriet mocht doen.

Deze daad veroorzaakte een schandaal en Horatius werd berecht voor moord. Zijn vader en andere medestanders voerden echter aan dat zijn acties bedoeld waren om de Romeinse eer te verdedigen en dat zijn overwinning in de strijd zwaarder woog dan zijn misdaad. Uiteindelijk kreeg hij gratie, hoewel het incident een blijvende smet op zijn nalatenschap achterliet.

